

Miren Etxezarreta

CATEDRÀTICA EMÈRITA D'ECONOMIA APLICADA DE LA UAB

A contra corrent. Així ha estat la trajectòria d'aquesta catedràtica, referent de l'economia crítica. Un fet que, segons ella mateixa diu, li ha permès viure "amb lucidesa i llibertat". Per això recomana la mateixa recepta als joves, treballar per convertir-se en els nans que van dominar el gegant Gulliver: el capitalisme. **Per Paula Mateu**

“El sistema ha arribat a tals aberracions que cal una reacció”

Miren Etxezarreta veu amb desconfiança la recuperació. Creu que potser l'activitat econòmica i els beneficis empresarials han millorat en algun grau. Però també que la majoria no ho nota. És més, segons diu, ha sufragat aquesta millora amb el deteriorament del seu nivell de vida.

Els dirigents polítics parlen contínuament de recuperació. Al final, ens haurem de creure que la crisi ha acabat i la situació econòmica està millorant. Parlar de l'economia com una cosa general ignora que en un país sempre hi ha grups i classes socials. I això és important per valorar si hi ha recuperació. Jo diria que a alguns no els van malament les coses i hi ha altra gent que no nota una millora. L'activitat econòmica, que havia caigut molt, comença a recuperar-se en alguns àmbits. I això afecta els beneficis de les empreses. Però molt menys els ciutadans. Per exemple, el 2013 es van perdre uns 213.000 llocs de treball, i el 2014 es van generar en termes de jornades completes 220.000 llocs. Si mires només el 2014, han pujat, pe-

La lleu millora en l'activitat econòmica no es trasllada al nivell de vida de la gent

El benefici de les empreses creix pel deteriorament de les condicions de treball

Europa no ha fet res per millorar la capacitat productiva dels països perifèrics

rò estem pràcticament al nivell del 2012. Així és que crec que l'activitat econòmica es comença a recuperar una mica, molt poc, però això no vol dir que es recuperi el nivell de vida de la classe treballadora, incloent les classes mitjanes.

Si ara la ciutadania no ho nota, quan ho pot començar a notar?

No m'atreveixo a predir-ho perquè encara hi ha molta incertesa. Els països emergents s'han aturat i Europa està estancada. És veritat que està baixant el preu del petroli i l'euro, coses que afavoreixen les vendes a l'exterior. Però alguns països de Sud-amèrica que ens compraven amb els diners del petroli no ho faran tant. I, si no ens compren més, el model basat en les exportacions està en perill. Pel que fa a la demanda interna, és cert que el consum ha augmentat. Jo crec que ho ha fet perquè s'ha esvaït una mica la por de la crisi, i la gent que fins i tot tenint salari havia deixat de comprar, ara comença a gastar. Però els ingressos del treball a l'Estat espanyol han augmentat només un 0,8%. Això no dóna per molt, encara que hagin baixat els preus. Perquè, en realitat, els preus

dels serveis més elementals com ara la llum, el butà i l'aigua no han baixat. Ja veurem si la demanda interna tira, perquè el tema de l'ocupació no es resol. Hi ha més gent empleada, sí, però en feines més precàries. No augmenta el nombre d'hores treballades.

La millora, encara que sigui només en l'activitat econòmica, és deguda a les polítiques econòmiques o és conseqüència del cicle?

És el cicle. Les polítiques que s'han fet han estat negatives per al creixement. El que passa és que, quan arribes a un punt molt baix, després a algunes empreses

els comença a anar bé. Però fixa't en el perquè. Algunes repunten l'activitat perquè exporten, però totes ho fan perquè els salaris han baixat molt. A les empreses, els rendiments van al capital o al treball. Si els salaris baixen -estan, en termes reals, aproximadament al nivell del 1990-, hi ha més part que va a les empreses, hi ha més beneficis. Així, tot i que hi ha algun petit rebrot en les exportacions, el turisme i l'automòbil -pel pla Pive-, és el deteriorament de les condicions del treball -i, de retruc, de vida- el que fa que s'iniciï la millora dels beneficis de les empreses i

l'activitat econòmica.

Aquests anys s'ha parlat molt de canviar el model. S'ha fet alguna cosa?

El pitjor que ha passat a l'economia espanyola és que no hem canviat l'estructura productiva. Seguim basant-nos en el turisme, l'automòbil i les exportacions, com el 2006. El que ha canviat exclusivament és el deteriorament de les condicions de treball. L'estructura productiva és la mateixa. I la financera, també. Hi ha hagut una concentració d'entitats financeres i ara n'hi ha menys, però són cada cop més grans. No ha canviat res que faci pensar que pugui millorar la sort dels treballadors. No hi ha un esforç important, per exemple, en investigació. No vol dir que, igualment, no hagués estat difícil. Però és que ni tan sols s'ha intentat.

Per tant, la crisi ha estat una oportunitat perduda?

Sí. A Sud-amèrica es diu que hi va haver una dècada perduda després de la crisi del 82. Aquí serà almenys una dècada. És molt difícil dir com aniran les coses, però jo crec que molt bé no. Som un país molt secundari en el context europeu. Eu-

EL DETALL

Impuls de l'escola crítica

Miren Etxezarreta ha creat escola. Referent de l'economia crítica, va impulsar el Seminari Taifa amb un grup d'alumnes de la universitat. Ells buscaven una manera diferent d'aprendre economia i veus que anessin més enllà del corrent dominant a les facultats. I, vint anys després, Etxezarreta valora positivament l'experiència: "Està servint per a alguna cosa, encara que som microbis." Per contra, té una opinió molt negativa sobre la universitat: "Crec que és una de les institucions més inoperants." Per això creu que hi haurà molta resistència als corrents crítics que han sorgit arreu del món i que comencen a qüestionar els programes d'estudi de les facultats d'economia.

L'economista Miren Etxezarreta lamenta que la crisi s'hagi carregat sobre les espatlles de la classe treballadora i que no s'hagi fet res per canviar l'estructura productiva. ALBERT SALAMÉ

ropa té dues perifèries, el sud i l'est. I l'entrada dels països que estaven en l'òrbita del socialisme real, que s'ha fet fàcilment i ràpidament perquè a Alemanya li convenia, ha suposat una competència per al sud que li ha fet mal. No s'ha d'ignorar el paper d'Europa, que no ha tingut cap política de millora de la capacitat productiva dels països perifèrics.

Si no s'ha produït ara, què ha de passar perquè hi hagi un canvi en l'àmbit econòmic? És possible?

És molt difícil perquè les condicions i la dinàmica del sistema no condueixen a un canvi. La situació pot millorar una mica, però del tot no. Al final de la crisi dels vuitanta va quedar un atur estructural de gairebé dos milions de persones, i jo em pregunto si d'aquesta crisi no quedarà un atur de 4 milions. A més, les tecnologies actuals no ajuden a generar ocupació. Tots aquests elements junts estan provocant un canvi important en el sistema capitalista que no està dirigit al benefici de les empreses. Dit això, s'ha de pensar que les societats, com que estan formades per éssers humans, poden induir els

El canvi vindrà des de la base, no perquè un partit guanyi unes eleccions

Per a mi, Podem és la socialdemocràcia actualitzada. No pretenen res més

Tinc dubtes sobre si el procés català servirà per canviar alguna cosa en el terreny econòmic

canvis. Jo crec que l'economia canviarà per ella mateixa, però a pitjor. Però si els éssers humans som conscients del que està passant i reaccionem, podem fer que avanci en una altra direcció. Jo crec que això, en el capitalisme, és impossible, però podem intentar transformar la societat. Ara bé, estem parlant de processos molt llargs. És a dir, no perquè uns o uns altres guanyin les eleccions hi haurà un gran canvi. No dic que no hi hagi una petita millora, però no el canvi que caldria. Podem anar cap a societats organitzades per la gent per al benestar de la mateixa gent. És difícilíssim, però, si no reaccionem, serà cada cop pitjor.

I mentre no arriba la transformació, què s'ha de fer a més curt termini amb la gent que està quedant fora del sistema?

No podem parar i esperar que arribi la transformació. Hem de començar a resistir ja contra el deteriorament de les condicions de treball i de vida, perquè augmenti l'ocupació, perquè no ens facin fora tan fàcilment i per recuperar els drets socials. Però amb això no n'hi ha prou. S'ha de lluitar amb l'objectiu de transformar.

No ens podem quedar en el curt termini. Jo no sóc gens pessimista, perquè crec que està havent-hi una reacció, hi ha resistències, tot i que petites i limitades.

Quines coses positives veu? Quines resistències?

Per a mi, és molt positiu tot el que hem vist després del 15-M, l'esclat dels moviments socials. Molts joves busquen valors diferents, no els convencen els que els hem transmès. Per exemple, es creen moltes cooperatives. Això vol dir que hi ha gent que es queda sense feina i munta una cooperativa, però també vol dir que moltes persones volen produir d'una manera diferent. Hi ha lluita en els municipis, moltes candidatures de gent que lluita als pobles. Em sembla importantíssim tenir cura i mimar aquests moviments. Jo comparo la situació amb el conte que explica la història de Gulliver a Lil·liput. Ell era un gegant, però el van agafar els petits i el van dominar. Encara no hem arribat aquí, però pot passar. El gegant és cada dia més gran i està ferit de mort, cosa que el fa més perillós. Per tant, no és fàcil. Però també és veritat que cada dia hi ha més nans. Si cultivem això i co-

ordinem esforços, arribarà. Estem com a finals del segle XIX, quan la industrialització va suposar un canvi brutal i, per una necessitat, van néixer els sindicats. Ara el sistema ha arribat a tals aberracions que cal una reacció.

Veu amb optimisme la irrupció de nous partits? Creu que si un partit com Podem arriba al poder poden canviar les coses?

No. El sistema és molt poderós i no crec que es pugui canviar a través d'aparells estrictament polítics. Ha de canviar des de la base. En Podem veig aspectes positius, però també veig que és un més. Més modern i més actualitzat, però un partit polític més.

La concreció del seu programa polític la va decebre?

No m'esperava una altra cosa. Podem, per a mi, és la socialdemocràcia actualitzada. Ells ho han dit, i no pretenen més. No parlen de transformació de la societat, parlen de fer les coses diferents. A més, han sorgit amb força i no em sembla malament, però estan fent ignorar altres esforços que hi ha hagut de grups minoritaris, estan absorbint esforços que potser haurien sigut més útils amb altres

coses. Benvingut sigui tot allò que suposi consciència que s'ha de transformar la societat. Per tant, benvingut sigui Podem, ICV i tot-hom qui sigui una mica progressista. Ara bé, només amb això no arribarem enlloc.

El procés que viu Catalunya és una oportunitat per canviar les coses també en el terreny econòmic?

Tinc molts amics que ho veuen així, però jo tinc molts dubtes. Primer, perquè em sembla que la forma de canviar les coses no és la política, que s'ha de fer des de baix. I segon, perquè les aliances que han de fer els grups transformadors per assolir la independència són amb forces molt potents de dretes. Jo tinc molta simpatia a la CUP, per exemple, i he treballat moltes vegades amb ells. Però s'han d'aliar amb CiU i ERC, i per molt que aquests diguin que volen fer un país diferent perquè s'han adonat que la gent jove vol sentir això, els plantejaments són els mateixos de sempre. Que es preocuparan una mica més de l'atur? És clar. Ho faran perquè, si no, la gent es rebotarà. Però no és de la independència d'on crec que arribarà la transformació de la societat.